

Policy Brief

CONFLICTUL TRANSNISTREAN: DE LA STAGNARE LA CONDIȚIONARE STRATEGICĂ

Vadim VIERU, avocat

● DESCRIEREA PROBLEMEI

Nerezolvarea conflictului transnistrean și prezența militară ilegală a Federației Ruse pe teritoriul Republicii Moldova (RM) constituie o amenințare directă la adresa securității naționale. Strategia Securității Naționale a Republicii Moldova, aprobată în 2023, definește explicit acest context ca fiind o vulnerabilitate majoră, care subminează suveranitatea, independența și integritatea teritorială a statului.

Persistența regimului separatist din stânga Nistrului generează riscuri imediate și sistemice. Acestea includ:

- instabilitate politică, alimentată de operațiuni hibride desfășurate de Federația Rusă cu scopul de a deraia parcursul european al țării;
- erodarea coeziunii sociale, prin menținerea unei diviziuni artificiale a populației;
- insecuritatea cetățenilor, în special a celor din regiunea transnistreană și din Zona de Securitate, care sunt supuși unor încălări sistematice ale drepturilor fundamentale; și
- tensionarea relațiilor internaționale, prin perpetuarea unui focar de instabilitate la frontiera estică a Uniunii Europene (UE).

Procesul de reintegrare este influențat de trei niveluri interconectate.

Local:

prezența a circa 1.500 de militari ai Grupului Operativ de Trupe Ruse (GOTR) și a depozitelor de muniții de la Cobasna reprezintă un factor de presiune militară constantă.

Regional:

agresiunea militară a Federației Ruse împotriva Ucrainei a modificat fundamental balanța strategică, izolând logistic și militar regiunea transnistreană de patronul său extern și creând o fereastră de oportunitate unică pentru Chișinău

Internațional:

confruntarea dintre Federația Rusă și Occident, alături de statutul RM de țară candidată la aderarea la UE, plasează soluționarea conflictului într-un cadru geopolitic nou, în care interesele de securitate ale Chișinăului, Kievului și Bruxelles-ului sunt aliniate.

● PRIVIRE DE ANSAMBLU

Conflictul a stagnat timp de trei decenii din cauza sprijinului politic, militar și economic direct acordat de Federația Rusă regimului separatist, precum și a ineficienței formatelor de negociere, precum formatul „5+2”, care a legitimat rolul Moscovei de „mediator”, deși aceasta este parte a conflictului.

Aceste incursiuni vulnerabilizează suveranitatea și neutralitatea oficială a Republicii Moldova, punând în pericol siguranța cetățenilor și coeziunea socială.

Într-un mediu politic deja tensionat (între presiunile hibride ale Rusiei și sprijinul pentru Ucraina), astfel de incidente pot destabiliza echilibrul intern și relațiile cu partenerii externi. Războiul din Ucraina și tensiunile pe flancul estic al NATO amplifică fenomenul, deoarece forțele rusești testează capacitățile de reacție europeană prin mijloace hibride.

Analiza se bazează pe o realitate duală. Pe de o parte, retorica politică a Tiraspolului rămâne pro-rusă. Pe de altă parte, datele economice indică o dependență structurală de piețele vestice.

COMERȚ: În prima jumătate a anului 2024, exporturile agenților economici din regiunea transnistreană către țările UE au depășit 80% din total, iar importurile din UE au constituit 53%.⁹ Această realitate contrazice discursul politic și creează un punct de presiune economică decisiv pentru Chișinău.

DREPTURILE OMULUI: Regiunea rămâne un spațiu în care drepturile fundamentale nu sunt respectate. Rata de încarcerare este estimată la 391,67 deținuți la 100.000 de locuitori, semnificativ mai mare decât pe malul drept (235,01) și media europeană (116,2), reflectând utilizarea abuzivă a detenției.

DEMOGRAFIE: Nu există date demografice recente și fiabile pentru regiune. Recensământul din 2024, care a înregistrat o populație de 2,4 milioane de persoane în teritoriul controlat de autoritățile constituționale, nu a acoperit malul stâng al Nistrului.

Principalii actori interni sunt autoritățile constituționale ale RM și structurile de facto de la Tiraspol, dominate de conglomeratul economic „Sheriff”. Actorul extern decisiv este Federația Rusă, care menține conflictul prin prezența militară și subvenții (în special energetice). Mecanismul principal de persistență a problemei este prezența trupelor ruse, care oferă o garanție de securitate regimului separatist și descurajează orice tentativă de restabilire a controlului constituțional.

Percepția publică este fragmentată. În timp ce majoritatea cetățenilor RM sprijină integrarea europeană, în regiunea transnistreană, decenii de propagandă au cultivat o identitate distinctă și neîncredere față de Chișinău. Cu toate acestea, pragmatismul economic și deținerea în număr mare a cetățeniei moldovenești indică o deschidere latentă către beneficiile reintegrării.

● SITUAȚIA ACTUALĂ

Guvernul Recean a promovat o politică de reintegrare graduală, axată pe menținerea dialogului și pe proiecte de dezvoltare. În 2024, au avut loc 3 întrevederi la nivel de reprezentanți politici și 13 ședințe ale grupurilor de lucru sectoriale. Anual, prin „Programul activităților de reintegrare a țării”, se alocă fonduri pentru proiecte de infrastructură în Zona de Securitate (pentru 2025, sunt prevăzute 25 milioane lei pentru 30 de proiecte). Aceste acțiuni sunt corelate cu obiectivul de aderare la UE, urmărind extinderea treptată a acquis-ului comunitar pe întreg teritoriul țării.

Politica Guvernului Recean (dar și altor guverne) a suferit de un decalaj între obiectivele strategice declarate și instrumentele tactice utilizate.

Lacune legislative și instituționale

Lipsește o lege-cadru a reintegrării care să definească etapele, mecanismele și statutul final al regiunii, lăsând loc pentru politici ad-hoc. Capacitatea instituțională de implementare este concentrată în Biroul Politici de Reintegrare (BPR), fiind necesară o abordare inter-ministerială mai robustă și coordonată.

Lacune în dialog și monitorizare:

Dependența de formate de dialog în care Tiraspolul blochează sistematic subiectele sensibile (ex. neconvocarea grupului de lucru pentru drepturile omului în 2024) demonstrează limitele abordării actuale. Mecanismele de stat pentru monitorizarea și documentarea încălcărilor drepturilor omului sunt insuficiente, rolul principal fiind asumat de societatea civilă (ex. Asociația Promo-LEX).

Lacune de comunicare strategică:

Comunicarea Guvernului este preponderent reactivă. Lipsește o campanie proactivă, susținută și multi-linguală, care să explice cetățenilor de pe ambele maluri beneficiile concrete ale reintegrării și costurile perpetuării separatismului.

Pentru cetățenii din stânga Nistrului, situația actuală înseamnă o privare cronică de drepturi fundamentale. Rapoartele internaționale documentează lipsa unui proces echitabil, suprimarea libertății de

exprimare și de asociere, persecutarea școlilor cu predare în grafie latină și restricționarea libertății de circulație, în special pentru fermierii din raionul Dubăsari, care sunt supuși unor taxe ilegale. Această realitate subminează încrederea în instituțiile statului și afectează coeziunea socială la nivel național

CONCLUZII

Mentținerea status-quo-ului nu mai este o opțiune viabilă. Pe termen lung, nerezolvarea conflictului: (1) compromise securitatea națională, lăsând statul vulnerabil în fața agresiunii externe; (2) va bloca procesul de aderare la UE, deoarece existența unui teritoriu necontrolat, unde statul de drept este absent, contravine direct criteriilor de la Copenhaga; (3) perpetuează un regim abuziv care încalcă sistematic drepturile cetățenilor Republicii Moldova.

Este imperativă o schimbare de paradigmă: de la o politică de persuasiune prin dialog la o politică de condiționare strategică, ce utilizează pârghiile economice și geopolitice nou-create pentru a impune respectarea legislației naționale. Această abordare trebuie susținută de o comunicare publică transparentă și de o coordonare strânsă cu partenerii externi (Ucraina, UE, SUA).

RECOMANDĂRI

Guvernului Munteanu i se recomandă adoptarea unui plan de acțiuni structurat pe trei niveluri, cu integrarea transversală a obiectivelor privind drepturile omului.

A. NIVEL GUVERNAMENTAL: RRESTITABILIREA SUVERANITĂȚII PRIN REGLEMENTARE

- **Integrare fiscal-vamală deplină:** Crearea unui mecanism național care să condiționeze direct beneficiile economice (acces DCFTA, tranzacții bancare) acordate

regiunii de încetarea de către administrația de facto a încălcărilor care stau la baza hotărârilor CtEDO (de ex. asigurarea funcționării neîngrădite a școlilor din grupul de cauze Catan) și restabilirea drepturilor victimelor la nivel practic.

- **Adoptarea unei Legi-cadru privind reintegrarea:** Elaborarea și adoptarea unui act normativ care să definească un statut de autonomie largă pentru regiune (după modele europene funcționale), garantând drepturile culturale și lingvistice, dar stabilind clar supremația Constituției, a politicii externe, de apărare și judiciare a Republicii Moldova.
- **Asigurarea independenței energetice:** Finalizarea proiectelor de interconectare energetică cu România și UE pentru a elimina dependența de centrala de la Cuciurgan și a integra rețeaua electrică din stânga Nistrului în sistemul național, sub controlul ANRE.

B. NIVEL SOCIETAL: COMUNICAREA ȘI CONSOLIDAREA ÎNCREDERII

- **Lansarea unei campanii de comunicare strategică („Reîntregirea”):** Implementarea unei campanii de informare publică, în limbile română și rusă, care să prezinte avantajele concrete (economice, sociale, de liberă circulație) ale reintegrării și ale parcursului european pentru fiecare cetățean, contracarând dezinformarea.
- **Crearea unui Fond pentru Inițiative Civice Trans-Nistru:** Alocarea de resurse, în parteneriat cu donatorii externi, pentru a sprijini proiecte comune ale societății civile, presei independente și comunităților locale de pe ambele maluri, focusate pe drepturile omului, dezvoltare locală și jurnalism de investigație.

C. NIVEL DIPLOMATIC: MOBILIZAREA SPRIJINULUI INTERNAȚIONAL

- **Instituirea unui mecanism de sancțiuni personalizate:** Crearea unei unități

inter-instituționale (BPR, MAEIE, SIS) care să documenteze sistematic încălcările grave ale drepturilor omului și să înainteze partenerilor externi (UE, SUA, Marea Britanie) liste de persoane din administrația de facto de la Tiraspol pentru aplicarea de sancțiuni individuale (interdicții de călătorie, înghețarea activelor).

- **Inițierea procesului de transformare a misiunii de menținere a păcii:** În strânsă coordonare cu Ucraina, UE și SUA, declararea formatului actual al misiunii de pacificare ca fiind depășit și propunerea înlocuirii acestuia cu o misiune civilă multinațională, cu mandat internațional (OSCE sau UE), ca prim pas spre demilitarizarea completă a regiunii.
- **Obținerea eliberării deținuților politici și restabilirea drepturilor fundamentale:** Stabilirea eliberării necondiționate a tuturor deținuților politici (precum Vadim Pogorlețchi) și anularea inițiativelor adoptate în ultimii ani care sunt contrare drepturilor omului (de exemplu, așa-numitele „Legi Gurețchi” care incriminează adresarea la autoritățile naționale și internaționale) drept condiție non-negociabilă pentru orice dialog politic privind statutul final al regiunii și includerea persoanelor responsabile de aceste abuzuri pe listele de sancțiuni personalizate.